spe vocationis vestre. Unus domi-
nus. una fides. unum baptis-
ma. Unus deus et pater omnium.
qui super omnes et per omnia et in
omnibus nobis. Qui est benedictus
in secula seculorum amen. Gr.
Beata gens cuius est dominus deus eius po-
pulus quem elegit dominus in hereditatem
sibi. V. Verbo domini celi firmati sunt et spi-
ritu oris eius omnis virtus eorum.
All'a. V. Paratum cor meum deus para-
tum cor meum cantabo et psallam in gloria
mea. Secundum lucam. 2
In illo tempore. Cum intraret
ihesus in domum cuiusdam prin-
cipis phariseorum sabbato
manducare panem. et ipsi ob-
servabant eum. Et ecce homo
quidam ydropicus erat ante
illum. Et respondens ihesus dixit

Inc. Q. 3060 – 3066

kat. komp.

V
B J
C

3060–3066

Inc.

~~F. a. 925 do 931.~~

F. g. 1266 do 1272

[illegible]

[illegible]

3066

Perutilis ſūmula Jo an Lucerne Juris Canonici ſuper quarto decretalium

GW 1755

F.a.931.

Riſti nomen inuocans ad honorē ipſi⁹
et reuerendiſſimi patris Bononieñ Arch
iepiſcopi qui diuinam paginā imitatus
de me nihilo fecit aliq̄d. de cōſecra. diſ. ij.
c. Reuera Et ad vtilitatē mei meorumqꝫ
ſcolariū et omniū etiaz in vtroqꝫ iure ſtudentiū. Ego
Johannes andree d̄cretorū doctor ſummam breuiſſi
mam ſuꝑ quarto libro decretaliū cōpilaui ſubtilia et
noua nō dicens ſed potius antiqua ſcripta cōmemo-
rans. que oīa ipſi Banonieñ. archiepiſcopo appro
banda vel reprobāda in totū vel in parte reſeruo Pri
mo materiā meam hoc modo continuans.
¶ Compilator. quia ſatis ſupra tractauit d̄ hijs que
pertinent ad clericos. In hac quarta parte huius li-
bri tractaturus de ſacramento cōiugij qd̄ pertinz ad
laycos ponit primo rubricā de ſponſalibus et mrimo
nijs premittit autē de ſponſalibus qꝛ ſponſalia ſolent
matrimoniū preuenire.
¶ Primo igit̄ videndū eſt quid ſint ſponſalia Scd̄o
vnde dicātur. tertio qualiter cōtrahantur. quarto in
ter quos cōtrahātur. quīto quis ſit ſponſaliorū effec
tus. ſexto an ſponſi cōpellātur ad mrimoniū cōtrahē
dum. ſeptimo in quibus caſibus diſſoluantur.
¶ Spōſalia ꝓprie ſunt d̄ futuro et dn̄r futurarū nu
pciarū ꝓmiſſio. xxx. q. v. nrātes. ff. e. l. i. Et dn̄r a ſpō
deo des Erat eni mos veterib⁹ ſtipulari et ſpōdere ſi
bi vxores. ff. e l ij. Cōtrahūtur aū ſponſalia de futuro
quiqꝫ modis Prio ꝑ v̄ba ad hoc apta vt accipiā te ꝛc
infra. e. ſi inter et deſpō. duo. c i. Scd̄o cū miores expri
mūt cōſenſuz de p̄nti de deſpon. impub. c. ſi et c. i. e. ti
li vi. Tertio ꝑ dationē arrarū. C de ſpon. l. arris. quar
to ꝑ ſolā ſubarratōnez vel imiſſionē annuli de deſpon
impube. c ſi. Itē ꝑ iuramētū īfra. e ex lrīs. ij. ꝛ c. d̄ illis

¶ Cõtrahũtur aũt inter ſeptẽnes ſpõſalia et inter mi
nores. notaꝰ de ꝺſpon. impube. lr̃as. ⁊ c ſe. et iᷣo ex eis
tunc oritur publica honeſtas vt ibi et requiritur ꝙ vtꝫ
ꝗꝫ ſit maior de deſpon. impube. ad diſſoluendum niſi
puelle malicia ſuppleret etatem maxime cum temp-
taſſent cõmiſceri. infra e ti. iuuenis. et de delic. pue. c. i.
alias ante ſeptem annos nihil agunt niſi poſt ratifi-
cent. xxx. q ij. vbi non eſt. ¶ Effectus ſponſaliorum
eſt ꝙ inducunt publice honeſtatis iuſticiã impediẽtẽ
et derimentẽ mrioniũ ĩfra e. ſpõſaꝫ et ĩfra pleniꝰ dicaꝫ
Cõpellũtur aũt ſponſi ad mrioniũ cõtrahẽdũ ſi ſunt
maiores et iurauerũt. ĩfra e. ex lr̃is ij niſi ꝺteriꝰ timere
tur. ĩfra e. p̃terea. i. qꝛ tũc p̃ciſe nõ cõpellũtꝛ. ĩfra e requi
ſiuit. Et ꝙ dixi cõpellũtur. ſ. re in eodẽ ſtatu ꝑmanẽte
Nã ſi alter cõtraherꝫ per v̉ba de p̃nti non cõpellere-
tur vt ſtatim dicam. Ei aũt qui iurauit contrahere ſi
vult religionẽ ingredi datꝛ cõſiliũ. vt prius cõtrahat ⁊
an̄ carnalẽ copulã religionẽ intret. vt ĩfra e. cõmiſſuꝫ.
Si autẽ ambo ſunt miores pubertate. maiores tñ ſep
tẽnio an̄ pubertatẽ neuter cõtradicere põt. Si autem
vnꝰ eſt maior et alter mior. vel q̇ primo ꝑuenit ad eta
tẽ adultã tenetꝛ expectare minorẽ q̇ cũ ad adultã etatẽ
ꝑuenerit. p̃t approbare mrioniuꝫ de deſpon. impube
c. de illis. i. niſi carnalis copula ĩterueniſſet vt ibi. ⁊ e ti
a nobis et creditur viro illꝺ dicẽti niſi mulier ꝑ aſpec-
tũ corpis oppoſitũ probaret. e ti. cõtinebatꝛ. Si tñ mi
nore nõ expectato maior contraxit tenet matrimoni-
um quod ſemper rumpit ſponſalia de futuro vt iam
dicã. Diſſoluũtur autẽ ſponſalia de futuro multis ca-
ſibus. prio ꝑ ingreſſum religionis qꝺ obtinet etiaꝫ in
ſponſalibꝰ de p̃nti de cõuer. cõiuga. c ex publico. ſcꝺo
ꝑ ſuſceptõem ſacri ordis. xxvij. q ij. §. ecce. ꝙ locũ non
hꝫ in ſpõſalibꝰ de p̃nti de conuer. cõiugia ex ꝑte. Ter-

tio cū mutuo ſe abſoluūt. e ti. c ij. quarto cū alter recedit ad longinqꝫ regionē īfra. e de illis. ita ꝙ nō p̄t cito reuenire quīto cū alter īcurrit leprā vel magnā corpis difformitatē īfra de cōiugio. lepro. c fi. de iureiurā quēadmodum Jlla tamē non diſſoluunt matrimonium de pn̄ti imo tenet̄ īfirmo ſan⁹ debitū reddere de coniu lepro c i et ij Sexto ſi ſupuenit affinitas d̄ eo q̄ cognouit. cōſag. c. veniēs et c. ex lris Septio ſi fama hꝫ impedimentū puta affinitatē ſupueniſſe de cōſag. et affi c ij. vel aliud īpedimentū canonicū īfra e. cū ī tua vel dictū xiii⁹ īfra c p̄terea ij. Octauo cū alt̄ fornicat̄ carnaliter de iureiurā. quēadmodū. Nono cū fornicatur ſpūalit̄. i. cū alter trāſit ī hereſim de diuor. c. ij. xxviij. q i. nō ſolū. Decio cū cōtrahūt ſcd̄a ſponſalia de pn̄ti īfra e. ſi inter de ſpon. duo. c i Per ſcd̄a tn̄ ſpōſalia de futuro nō rūpunt̄ pria de futuro īfra e. ſicut ſi ſaltē ſecundā nō cognouerit qꝛ tūc ſec⁹ īfra e is q̄ Vndcio cū mior pueniēs ad etatē adultā nō vult ſeruare qd̄ fecit de deſpon. impube. c de illis Duodecio cuꝫ q̄s ꝓmiſit cōtrahere īfra certū tp̄us nec ſtetit per eum quo min⁹ īfra illud tp̄us cōtraherꝫ infra e. ſicut. Tredecio cū ſupuenit cognatō ſpūalis vel legalis ꝑm hoſti. qui hoc notat de cognatōe ſpūali veniens in fi. et de eo qui cogno. conſag. xx ſue veniēs et. c ex lris.

Jſo de prima p̄te rubrice ſcꝫ ſponſalib⁹. de ſcd̄o ſcꝫ mrimonijs eſt videndū Et prio q̄d ſit mrioniū. ſcd̄o vnd̄ dicat̄. t̄cio a q̄ qn̄ vbi et quib⁹ v̄bis fuit inſtitutū. quarto de cauſa inſtitutōnis. quīto qua etate et quō cōtrahitur. ſexto que et q̄t ſunt īpedimēta mrimonij. ſeptio q̄ admittunt̄ ad impediendū. octauo que et q̄t ſunt eius bona ¶ Vn̄ mrimoniū eſt maris et femie cōiūctō īdiuiduā vite cōſuetudinē retinēs et adde diuini humaniqꝫ iuris cōicatio

ff.de ritu nup.l i.Dicit͛ autē mrimoniū a matre quaſi
matris muniū.i.officium q: dat mulierib⁹ eſſe mrēs
Et ideo licet pater generatōis ſit actor.⁊ pene vxoris
dominus.xxxiij.q v.hec ymago tamē matrimonium
plus attribuitur matri q̄ȝ patri q: eius officium plus
apparet in matre q̄ȝ in prē Etiā q: plura onera ſubit
q̄ȝ p̄r.mulier namq̇ȝ grauida in portando eſt oneroſa
in partu doloroſa.poſt partū in lactādo laborioſa de
cōuer.infide.c.ij ❧ Inſtitutuȝ autē fuit ab ipſo dn̄o
ante peccatū in paradiſo p illa verba ade ore ꝓphetico
dicta hoc nūc os ex oſſibus meis et caro ex carne mea
ꝓpter hoc homo relinquet prēȝ et matreȝ ⁊c. de biga
debitū de diuor.gaudem⁹ Alij dicūt et hoc tenet bern
de fri.et malefi.c fi.ꝙ p illa v̊ba creſcite et multiplica-
mini.Primum verius q: illa v̊ba dicta fuerunt noe et
filijs ſuis prius vxoratis de quo p Jo.xxvi.q.i in pri
ci.de quo gene.ij et c i.de vo li vi. ❧ Cauſa inſtitutō-
nis matrimonij ante peccatum fuit ſuſceptio ſobolis
poſt peccatum vitatō fornicationis.xxxij q ij.§.hijs
itaq̇ȝ Contrahit͛ mrimoniū per conſenſum puberum
cōiungendorū.xxvij.q ij.ſufficiat nō per cōſenſuȝ pa
rentū licet honeſte faciat filius patris voluntatē ſeqn̄
do de deſpō.impube.c i.nec p conſenſuȝ dominorū cō
trahūt ſerui vn̄ ſerui cōtrahūt iuitis dn̄is d cōiugi.ſer
uo.c i.dn̄o tamē impēdet debita obſequia vt ibi hinc
etiā pater cōpellitur per cenſurā filio petenti vxorē re
ſtituere infra e.non eſt vobis.Et ſi deſit conſenſus ex
altera parte nō eſt mrimoniū infra.e tua.nec ſolemp-
nitates ſunt d ſubſtantia matrimonij infra.e c i. Ver
ba tamē ſunt neceſſaria quo ad eccleſiā infra.e tue et
hoc in loqui potētibus alias ſecus infra.e cum apud
Et ſi verba contrahentiū ſunt obſcura recurrit͛ ad cō
munē intelligēciam infra.e.ex lris puberes autē intel-

ligo a pubeſcencia corꝑis ſui.i.qui generare iam pn̄t.
de deſpon.impube.c iiȷ̄. pubertas cōmuniter conueit
viro in.xiiiȷ̄ femine in xiȷ̄.anno.Si tamen ſunt pube-
res hac etate minores tenet matrimonium.e ti de illis
ȷ̄ȷ̄ Nec eſt honeſtum impuberes cōiungi niſi forte pro
bono pacis.e ti.c ȷ̄ȷ̄ Contrahi etiā debēt matrimonia
publice nō clamdeſtine vt non deſit probatio.nam q̄
dicit matrimoniū contractū hoc probare debet ſi al-
ter negat.ſi vterqȝ confitetur ſufficit niſi aliud impe-
diat de clamdeſti.deſpon.c i.et iȷ̄.et debent poni bāna
in eccleſia vt ſciētes impedimēta infra certū tempus
opponāt et tunc licet poſt apparerȝ impedimentū ſo
boles tamē ante diuortiū concepta legittia eſt infra q̄
ſi.ſunt le.c iȷ̄.et c.perlatum.et c.peruenit.et ſi poſt ter
minū datū contracto mrimonio venient accuſatores
nō audiūtur niſi iuſtā hēant ignorācie excuſatōez ifra
q̄ ma accu pn̄t.c ſi.Si āt clam cōtrahāt et p⁹ appa-
ret impedimentū ſoboles erit illegittia.e ti referente ni
ſi mrimoniū clā contractum poſt fuerit publicatum
tunc eni nati poſt legittimi ſunt licet appareat impe-
dimentū.e ti ꝙ nobis Eodēmō eſt illegittima proles
ſi ambo ꝑentes ſciētes ipedimentū publice contrahāt
ſecus ſi alter ignorat.e ti ex tenore. Et preſbiter illici-
tas cōiūctōes debet ꝓhibere nec eis itereſſe Et ne ipe
diatur legittia cōiunctō nllūs debet ſe malicioſe oppo
nere de quib⁹ in c ſi.de clādeſ.deſpon.cōtrahit āt mri
moniū ꝑ v̑ba ad hoc apta puto accipio te i meā ifra
e ſi inter ⁊ de deſpō.duo c i. Idē ē ſi dico ꝓmitto ꝙ ab
hac hora in ātea hēbo te ꝓ legittia ⁊ econtra ifra e.ex
ꝑte. Impedimēta mrimoniȷ̄ que etiā dirimūt ſunt xiȷ̄
hiȷ̄s metris contēta Error conditō votum cognatio
crimē Cultus diſparitas vis ordo ligamen honeſtas
Si ſis affinis vel ſi coire neq̄bis ; Hec sociāda vetant

cõnubia iũcta retractãt. De ſingulis per ordinẽ videamꝰ Error ſaltẽ pſone ex ſui natura non ex conſtitutõe eccleſie mrimoniũ dirimit. Errare eñ eſt aliud ꝓ alio putare. xxij. q ij. in quibꝰ et error eſt cõtrarius cõſenſui. ff. de iuriſ. om iudi. l. ſi ꝑ errorẽ Ergo vbi nõ eſt cõſenſus nec mrimonium Sciendũ tñ ꝙ qdruplex eſt error. ſcȝ pſone et ille dirimit mrimoniũ Conditõis et ille etiã dirimit ſi ſit deterioris cõditõis. vt ſi liber contrahit cũ ſerua quã credebat liberam niſi forte poſtq̃ȝ ſciuit vbo vel facto conſenſit Et mrimonio ob hanc cauſaȝ ſepato licitũ eſt vtriq̨ȝ cõtrahere hec hẽs de cõiugi ſeruorũ. c ij. et fi. Liberũ autẽ dico q̃ ex libera mrẽ natus eſt de natis ex lib. ven. c vno. et defendi debet libertas ꝑ ecclãm vt ibi. De conſuetudine tñ põt induci ꝙ filiꝰ ſequatur prẽȝ de cõiug. ſeruo. c iij Errores aũt fortune vel q̃litatis nõ dirimũt. vt ſi credo cõtrahere cũ diuite vel vgine et cõtraho cũ paupe vel corrupta xxix. q ij. § i. et dic vt ibi. Antiqui autẽ errorẽ notant ꝑ verbũ conditõ ſed qd dictũ eſt magis placet. Et hos oms errores cõcludi volũt ſub hoc vbo error Illud autẽ vbum cõditõ exponitur vt ſtatim ſequitur.

¶ Conditõ licita ſi appoſita fuerit in mrimonio vel alio cõtractu niſi ſeruet non eſt mrimoniuȝ niſi ab ea fuerit receſſum per ſubſecutũ purũ conſenſum de preſenti vel per carnalẽ copulã de conditõnibus appoſitis de illis ꝛ. c. ſup eo. et c. ꝑ tuas. ipoſſibilis ãt vel illicita conditõ que nõ eſt cõtra naturã mrimonij habet pro non adiecta. e ti. c i. et fi. ¶ Votũ ſolempne dirimit matrimonium ſimplex impedit ſed non dirimit. qui clerici vel vo. c. iij. et c. ſequenti. dicitur autem ſolẽne efficax q̃ ad dirimendũ matrimonium vel per ſuſceptõnem ſacri ordinis vel per profeſſionem tacitam aut expreſſaȝ factã alicui de religionibus approbatis

vt de vo. et vo. redemp. c vno. li vi.
¶ Cognatō eſt triplex. ſcz ſpūalis carnalis et legalis Spūalis eſt attinēcia ꝓueniēs ex ſacramenti datione vel ad id tentōe vn̄ ſi cōpater cōtrahit cum cōmatre dirimitur matrimoniū de cognatōne ſpūali martinꝰ et c. veniens hoc verū ſi cōpaternitas preceſſit matrimoniū vt ibi ſecus ſi fuit ſecuta q2 tūc nō ſepaṫ matrimoniū. e ti. ſi vir. impōitur tn̄ penitēcia id doloſe faciēti. e ti. cōtracto. Et ſcias ꝙ ſi alter cōiugū mrimonio conſumato leuat puerum ꝺ ſacrofonte ambo ſunt cōpatres parentibus infantis. e ti. martinus Si autem filius alterius coniugum tantuz leuatur de ſacrofonte non ꝓpter hac alter cuius non erat filius fit cōpater leuati. Idē ſi poſt cōpaternitatem tecum contractam cōtraxi cum vxore vel prius contractum matrimoniū cōſumaui vxor p̄dicta tūc nō efficiṫ tibi commater q2 ꝑ vnionē carnis ſequentē nō trāſiṫ in vniōez ſpūs p̄cedētez. xxx. q iiij. pꝰ vxoris obitū et ibi i ſum. et in p̄dicto. c martinus ⁊ ꝙ dixi de cōpaternitate qꝺ dirimit intelligas de illa que cōtrahiṫ ꝑ baptiſmum vel cōfirmatōnem in frōte. Cōpaternitas aūt cōtracta ꝑ alia ſacramēta que p̄cedunt baptiſmum puta cathecismuz impedit ſed non dirimit de cogna: ſpi c i. li vi. Ceterorū vero ſacramētorū collatō nō ipedit nec dirimit mrioniū. e ti. et li. c fi. et e ti. c. cōtracto et ſicut cōprēs cōtrahere nō pn̄t. ſic nec filij eorū ꝑ quorū vtrūꝗ vel alterum eorum eſt ad cōpaternitatem deuentū et ſcientes aliquos ſic velle cōtrahere denunciare debent eccleſie. e ti. tua et ſi cōtraxerit dirimeṫ mrioniū. e ti. c i. et c. ſup eo et c i q̄ mri accu pn̄t. Si aūt ꝑ neutrū eorū ad cōprnitatē ē deuentū nō dirimiṫ mrioniū niſi cōſuetudo eēt cōtraria. e ti ſup eo. Suſcipiēs tn̄ pōt cōtrahere cū filia cōpris dū n̄ ſit ſua filia ſpūalis vt xxx

q iiij.c fi. Et ſic videtur q leuans poteſt cōtrahere cū ſorore leuate Et ſcias q ſicut cōpaternitas contrahitur inter leuantem et leuatū ꝛ eius pntes ſic inter baptiſantem et baptiſatum et eius pntes. et cōfirmantez vel confirmatum.e ti.c i.li vi. ¶ Vnd nota.xx.caſus in quibus cognatio ſpūalis impedit et dirimit matrimonium inter baptiſatū et leuantem baptiſatuz et filios leuantis.baptiſatum et coniugē leuātis pri⁹ cognitam inter leuantem et parentes leuati.inter baptiſantem et baptiſatum.baptiſatuz et filios baptiſantis.baptiſatū et coniugē baptiſantis prius cognitam Inter cōiugē baptiſantis pri⁹ cognitā et pntes baptiſati.inter baptiſantem et pentes baptiſati. Itē inter cōfirmatū et leuantē.confirmatū et filios leuātis.cōfirmatū et coniugē leuantis pri⁹ cognitā.leuantem ꝛ pentes confirmati Et p pentes ſ dictos itellige prēz et mrēz hoc ptz.e ti.martin⁹ et c.fi.et e ti.c i.li vi. Cognatio legalis que eſt ꝓximitas per adoptōnez ꝓueniens Tres ꝓhibitōes habet.vnā tpalē et duas ppetuas. Tpalis eſt qꝛ frater carnalis non cōtrahit cū ſorore adoptiua durante adoptōne.ſed ea finita puta per emācipationē bñ cōtrahit.ð cogna.lega.c.vno. Alia eſt ppetua.ſcz inter adoptantē et optatū etiaz ſoluta adoptōe.ff.de ritu.nup.adoptiu⁹ ꝛ l.qui etiā. Tercia eſt ppetua.ſcz inter vxorē adoptātis et optatū.ff.de ritu:nup.l adoptiuus.i.reſpon ꝛc. Cognatō carnalis in.iiij.gradu cōſaguinitatis et affinitatis vel citeriori dirimit mrioniū de cōſag et affi.c nō dz. In v.aūt vel vlteriori licite cōtrahit vt ibi.ſufficit āt q vnus cōtrahētiū excedat quartū gradū licz alter ſit i quarto vel citeriori.e ti.vir q̄ et.c.q dilectō et hoc de iure niſi diſpenſaret p papā puta cū anglicis.q poſſent contrahere in q̄rto gradu tunc reqritur q vterqꝫ diſtat q̄rto

marime vbi cõſuetudo hoc approbat.eo ti. ꝙ dilectã. Et diri per papam quia inferior non poteſt.e ti.quia circa. Et ſi obtineatur diſpenſatio expreſſa falſa cauſa.non valeret niſi per papam tollerararetur vt ibi Si tamen infidles ſcdm legem ſuam cõiungantur in gradu prohibito per eccleſiam poſt baptiſmuz nõ ſepantur.e ti.de infidelibus et de diuor.gaudemus et filij eorum ſunt legittimi qui fi.ſunt legit.c fi.dic vt ibi.

¶ Crimen inceſtus impedit mrĩmoniũ ſed non dirimit de eo q̃ cogno.conſag.vro.ſu.trãſmiſſe. Idem in machinatõne in mortẽ coniugis nõ ſecuto effectu de diuor.c i. Idẽ in alijs criminib⁹ notatis ꝑ Io.xxxiij. q.ij §.hoc quãq̃z Et meli⁹ ꝺ pe.et remiſ.c ij. Hõicidiũ ſaltẽ caſuale nõ impedit mrĩmonium de diuor.c.i.vñ crimẽ nunq̃z dirimit niſi in tribus caſib⁹.ſcz cũ quis adulteratur et dat fidem adultere.viuẽte prima de eo qui dux in mat.quã pol.per adul.c ij. Scdo cũ de facto cõtrarit cũ adultera viuẽte pria. Tercio cũ alter eorum cũ effectu machinatus eſt in mortẽ defuncti In hijs tribus caſibus adulteriũ dirimit.xxxi.q i.ꝑ totuz et de eo qui dux.in mat.quã pol.rc.per totum et hoc etiã eſt verũ ſi pria ab eo eẽt ſepata quo ad thorũ tm̃ e.ti.ex tuarũ. In ſcdo caſu (tñ mortua legittia) qui ꝺ facto contrarit cũ ſcda ignorãte de prima cõpellitur adherere ſecunde ſi ipſa vult impoſita ſibi de delicto cõpetẽti penitẽcia de eo qui durit in mrĩmonio.c i. In t̃cio etiã caſu ſufficit machinacõ cũ effectu ſine adulterio.ꝑ.c i.de cõuer in fide ⁊ſic ad dirimenduz ſufficit machinatio cum effectu aut cum adulterio de eo qui durit in mater.ſuper eo.et ibi hoc notat bern.

Cult⁹ diſpitas vt cũ xpian⁹ cõtrahat cũ gẽtili iuda vel pagana.xxviij.q i.caue.et c.ſequẽti Et hec diſparitas etiã ſupueniẽs mrĩmonium dirimit in caſu vicz

cū alter ex fidelibus cōiugibus cōuertit̄ ad fidē altero
ſibi nolēte ſine cōtumelia creatoris cohabitare vel eū
attrahēte ad mortale peccatū tūc poterit cōuerſus cū
alia cōtrahere alias nō. Et ſi anq̄ꝫ ꝓpter p̄dictas cās
cōtrahat que ī fidelitate ꝑmanſit. cōuertatur ad fidē
cōpellit̄ prio cōuerſus illā recipe de diuor. quanto et c.
gaudemus ſecus cū ex cōiugibus fidelibus alter tran
ſit in hereſim q: mrīmoniū fideliū eſt verū et ratum.
Infidelium autem verū et non ratū q: in ſupradicto
caſu diſſoluitur. Qui ergo māſit in fide cōtrahere nō
pōt alias ſepe ſimularet alter cōiugū hereſim vt mrī
moniū ſeparetur Hinc eſt ꝙ qn̄cunqꝫ redeat ille ad fi-
dem recuꝑabit vxorē niſi ab eo eſſet per iudiciuꝫ eccle
ſie ſeparata quo ad thorū. et illa vellet religionē igre-
di de cōuer cōiugi. c ſi. de diuor. de illa et c. ſe in ſi. Et
ſcias ꝙ ſi pagani q̇ ſ̄m legē ſuā cū pluribus vxoribꝰ
cōtrahūt etſi cū ipſis vxoribus cōuertant̄ ad fidē ſo-
lam primam retinebunt Idem ſi dato repudio prime
cōtraxerit cū ſc̄da q: ſolā priaꝫ repudiatā hēbit Et ſi
repudiata cōtraxit cū alio non poterit ſibi fornica-
tōꝫ obijcere ſecꝰ ſi fuerit alias fornicata. e ti c gaudēꝰ.
Vis ex natura ſua hꝫ mrīmoniū dirimere cū ipſuꝫ
vt ſ̄ dixi cōtrahatur ſolo conſenſu et vbi eſt vis non
eſt cōſenſus. infra e. cū locū ergo nec mrīmoniū Ideꝫ
de furioſo qui cōſentire nō p̄t dūmodo furore laborat
īfra. e ti. dilectus hinc eſt ꝙ pena nō interueit in ſpōſa
libus que dn̄t eſſe libera. īfra e gēma Inde eſt ꝙ ſecure
et honeſte morari debēt de quorū mrīmonio queritur
infra e. cum locum. diſtingue tn̄ inter vim et vim vt ī
fra. e. de muliere et de bap et eius effec. maiores. Si eīꝫ
talis fuit violencia vel metꝰ q̇ cadit in cōſtantē ſiue
fuerit maior ſiue mior cui infertur non eſt matrimo-
nium de deſpon. impube. de illis. et in c. ex lr̄is de ſpon

et ma. c veniẽs. ij. Etiã ſi culpa ſua inciderit in metuȝ illũ vt ibi Et hoc verũ eſt niſi poſtea cõſenſerit tacite vel expreſſe infra. e ad id et in pͥdicto. c de illis ij. niſi cõſenſerit. etiã ſemel tm̃ in carnalẽ copulã qui maꝛ. accu pñt. c. inſup. Si ãt talis fuit vis vel metus q̃ nõ caderet in conſtantẽ tenet mrimoniũ. infra e. conſultatõni et probatur hoc de eo qui dux. in ma. quam pol. c ij

¶ Ordo ſacer impedit et dirimit mrimoniũ infra qui cle. vel vo. c i. et ij. mioꝛ oꝛdo non vt. xxxij. diſ ſeriati

¶ Ligamem. ſ. cũ alligatꝰ eſt vxoꝛi cõtrahẽdo cũ ſecũda nõ tenet matrimoniũ hoc verũ cuȝ pria fuerit ſpõſa de pñti ſiue in eis interuenerit iuramentum ſiue nõ. nõ rumpũtur ꝑ ſeqñcia ſponſalia de pͥſenti etiam ſecuta carnali copula de ſpon duo. per totũ. nec valet cõtraria conſuetudo. e ti c ſi. ſicnt nec in mrimonio in gradu ꝓhibito cõtracto de cõſag. et affi. nõ debȝ. ⁊ ei qui ſic cõtrahit cũ alteri deſponſata ꝑ verba de pñti grauis penitẽcia imponitur de ſpon. duo. c ij. ſiue fuerint ſponſalia de futuro carnali copula ſubſecuta. qꝛ ſic tranſiũt in mrimoniũ infra. e ti is qui. Secus ſi fuerit ſolus conatus ſiue copula. ĩfra e. c ſi. Ligamen de futuro nõ dirimit ſequẽs mrimoniũ. vt ſupꝛa ſatis dictũ eſt. Jſtud autẽ ligamẽ ſtatim moꝛtuo reliquo coniugũ ſublatũ ẽ. Vñ ſi mulier viro moꝛtuo ſtatiȝ alteri nubat tenet mrimoniũ nec incurrit legalẽ infamiam de ſe nup. c penult. et vlt. Si tñ vir eſt abſens non dȝ mulier cõtꝛahere niſi certificata pꝛius fuerit de moꝛte viri. ĩfra e pñcia ꝺ ſe nup. c ij Et ſi contraxerit reddat debitũ ſed nõ exigat et ſi poſtea cõſtaret de vita pꝛioris viri ſtatim recedat a ſecundo et redeat ad pꝛimum vt ibi et xxxiiij. q ij. cũ ꝑ bellicaȝ. Scḋas etiã nuptias vel vlterioꝛes cõtrahere pctm̃ ñ eſt nã dñs etiã ſeptimi virũ nõ dãnauit. xxxi. q i. ꝙ ſi doꝛmierit tñ benedicen-

de nō ſunt qꝛ cū ſemel ſunt benedicte nō debꝫ bn̄dictio reiterari de ſe nup. c i. et iij. et qui bn̄dixerit a beneficio et officio eſt ſuſpenſus vt ibi.

¶ Honeſtas ſiue publice honeſtatis iuſticia dirimit matrimoniū infra e ſponſam de deſpon. impube. lr̄as et c. duo pueri. et qui filij ſunt legit referente. Iſta autem honeſtas eſt ꝙ ſponſam etiam de futuro alter de conſaguinitate ſponſi habere non poteſt nec econuerſo vt ibi Et inſurgit publica honeſtas etiam de ſponſalibus que ſint nulla puta cōtractis inter conſaguineos infra. e. ad audienciam hec vera dummodo ſpōſalia non ſunt nulla ratōne conſenſus puta inter minores ſeptennio et ſint pura et cetera infra. e c. vno li vi. Et dirimit hec honeſtas matrimoniū ſequēs nō autē p̄cedēs vt ibi Hodie remota eſt illa publica honeſtas que hēbat olim ꝙ ſoboles ſuſcepta ex ſecūdis nuptijs nō copularetur cōſaguineis prioris viri ꝺ cōſag ⁊ affi nō debet ¶ Si ſis affinis Affinitas eſt quedā perſonarum proximitas p̄uenīēs ex coitu et habꝫ hodie ꝓhibitōnē in prio genere tm̄. vn̄ in ij et iij. genere olim nō contrahebatur hodie licite cōtrahitur de cōſag. ⁊ affi nō dꝫ Extendit̄ autē hec dirimēs ꝓhibitio primi generis vſqꝫ ad quartū gradum et nō vltra vt ibi. diſpenſauit tn̄ papa de diuor. c fi. in prin. in prio gradu affinitatis vt ꝺ nouo cōuerſi q̄ ꝑm legē veterē cōtraxerūt cū relictis frm̄ vt fratri ſobolē ſuſcitarēt nō ſeparētur vlteri⁹ āt nō ſic cōtrahāt Et ſciendū ꝙ cōſaguinei viri nō ſunt affines cōſaguineis vxoris nec ecōuerſo ꝟ ſolū marit⁹ ē affinis cōſaguineis vxoris ⁊ ecōuerſo. vn̄ p̄r me⁹ frat̄ et alij cōſaguiei mei bn̄ cōtrahūt cū cōſaguineis vxoris mee ꝺ cōſag. et affi. ꝙ ſup Abſtinere aūt vir dꝫ a cōſaguineis vxoris vt a ꝓprijs. e ti. c i. hec v̄a de affinitate que p̄cedit mrimoniū ſi autē ſequitur nō

rumpit matrimonium vel ſponſalia de preſenti de eo
qui cog. conſag. vxo. ſue. c i. c. diſcretioni. c tue. et c. fi.
Induci tamen debent tales coniuges ad continentiā
ſi poſſunt Inceſtuoſus non exigat ſed reddat ex act⁹
e ti. tranſmiſſe et. c tue. Affinitas etiam contrahitur
per inceſtuoſum coitum vt ibi nec ſepatur matrimo-
niū ad dictū vnius qui dicit affinitatē p̄ceſſiſſe matri
moniū. e ti. de illo nec ad confeſſionē ipſorū cōiugū cū
rumore. e ti ſuper eo In indito tamē anie monetur vt
ab illa abſtineat vel ambo cōtineant. e ti. c veniēs. ij.
Impeditur tamē p hoc cōtrahēdū infra. e c. preterea
ij monendo nō ꝓhibēdo. infra e. c in tua. Sponſalia
etiā de futuro bene rūpit ſupueniēs affinitas vtſ dixi
¶ Vel ſi coire nequibis Sciendum q frigiditas ꝑpe
tua vel ſectio in viro vel artacio in muliere p̄ueniens
mrimoniū dirimit illud ſi ꝓbari pōt de fri. et male. c.
i. ij. et iij. pn̄t tamē tales inuicē remanere nō vt vir et
vxor. ſed vt frater et ſoror. e ti. c iiij. et ſe. Et ſi aliqua
vera ſigna frigiditatis non apparēt cohabitēt ſimul
p trieniū tūc demū ſi cū ſeptima manu ꝓpinquorum
iurauerint et ſimul opa data nō potuiſſe coire ſepara
ri debent Et qui non erat frigidus licite contrahet tū
ſi is qui dicebatur frigidus cū alia cōtraxerit reſtau-
rabūtur priora coniugia. e ti laudabilē Idem in male
ficiato quo ad cohabitatōnem et iuramentū. e ti. c. fi.
Sed in hoc differūt quia eodem modo ſoluto matri-
monio vterqꝫ cōtrahit qꝛ maleficiū p̄t eſſe ꝑpetuū cū
vna et nō cum alia. xxxiij. q. i. ſi p ſorciarias. Et nota
q ſi ꝓpter artatōꝫ mlieris ſepatur mrioniū et poſtea
abſqꝫ graui piculo reddat apta viro cū appareat ec-
cleſiam deceptā reſtaurabit mrimoniū. e ti. fraterni-
tatis. In hiis ergo. xij. caſibus vel verius. xvij. ꝑm
ta que ſupra dixi impedit et dirimitur matrimonium

Sunt tamen quidaʒ qui impediunt ſed non dirimūt
ſicut tempus feriarum.xxxiij.q iiij.non oportet et de
fer.c.penult et de matri.contrac.contra.interdic.ec.ꝑ
totum Impoitur tamen penitēcia illud frangenti vt
ibi propter fornicatōnem etiam ſpiritualeʒ vel carna
lem bene ſeꝑatur mrimoniū quo ad thorum tantū qꝛ
remanent coniuges etiam ſeꝑati de diuor.c ij.Et no-
ta ꝙ adulterium notoriū obſtat petenti reſtitucioneʒ
coniugis et ſi vterqꝫ adulteratus eſt fit reconpenſatō
e ti.ſignificaſti.et ſi poſt ſeparatōnem propter adulte
rium alterius factaʒ alter fornicetur reintegratur ma
trimonium.e ti.ex lris. ¶ Cum ſupradictis impedi-
mētis matrimoniū impeditur legittimi dn̄t eſſe accu-
ſatores et teſtes Vn̄ repellit̄ qui ꝓpter turpē queſtum
mrimoniū accuſat.qui mr̄.accu pn̄t.ſignificāte. et in
cauſa mrimoniali ꝓcedit̄ cōtra cōtumacem lite non
cōteſtata ad receptōneʒ teſtiū et diffinitiuā ſentenciaʒ
q̇ mr̄.accu.pn̄t.c i.qui filij ſunt legit.ꝑlatum Abſens
autē ꝑ lrās matrimoniū accuſare non pōt vel contra
ipm teſtificari qui mr̄.accu pn̄t a nobis. Ad proban-
dū āt cōſaguītateʒ vel affinitatē admittuntur teſtes
ꝑentes ⁊ cōſaguinei poti⁹ q̄ʒ alij qꝛ melius p̄ſumunt̄
ſcire ſuā geneloiam.e ti.videt̄ et fama deferēte impedi
mentum epiſcopus poteſt de eo inquirere et ſi impedi
mēta vera reperit mrimonia ſeparent̄ de diuor.porro
Abſqꝫ tn̄ iudicio eccleſie cōiunx nō poteſt coniungem
dimittere etiā ſi parētela ſit notoria et ſi dimiſerit ſta
tim fiet reſtitutō vt ibi ¶ Tria ſunt boa coiugij ſalteʒ
ſpecie.ſcʒ fides proles et ſacramentū. Fides qꝛ nullum
adulteriū. vt ſupra dixi. Sacramentum qꝛ nullum di
uorcium. Proles qꝛ per coniuges vitari non debet de
condi.appo.c ſi. Si peccet̄ in primū bonū et fieret di-
uortiū vel ſeꝑatio ꝓpter adulteriū vxor perdit dotem

niſi fuerit viro recōciliata Si ꝓpter adulterium viri
ipſe perdit donatōnez ꝓpter nuptias niſi recōcilietur
vxori de do. inter vi et vxo. c plerumqꝫ ſi ꝓpter aliud
impedimentuz puta cōſaguinitatis vel affinitatis ig
norāter cōtraxerūt recupat mulier dotē ꝛ cetera bona
na ſua. et vir donatōem ꝓpter nup. e ti. c i. ij. et iij Si
ſciēter perdit qđ alteri dedit et applicatur fiſco niſi ꝓ
pter bonuz pacis alteri reſtituat. ſ. ꝙ vterqꝫ recuperet
qđ dedit. e ti. Et ſi neceſſe. Et ſcias ꝙ ſi iudici cōmitti
tur cauſa matrimonij que cōmittēda eſt ſolū habenti
bus poteſtatē et ſciaz dē conſag et affi. c. i. ſibi etiā itel
ligitur cōmiſſa cauſa dotis. e ti. c iij. licz multus favor
debeatur i dotibus mlieribus et donatōibus ꝓpt nu
ptias non tamen tantus ꝙ ꝓpter hoc alij grauētur.
vnde cui data eſt res poſſidenda ad tempus vel ſub
conditione reuocatoria eam vxori concedendo in do-
nationem propter nuptias cum pacto de ipſa lucran
da nil plus iuris transfert in ipſam quam ipſe habet
niſi is ad quem res pertinet conſentiret. e ti nup. Sed
proprie vir dat vxori donationem propter nuptias et
vxor viro dotē. vt ibi in fi. Et ſcias ꝙ ſi vir vergit ad
inopiam male vtendo re ſua debet de dote cautionem
quam poteſt preſtare ſecus ſi ſit pauper et non diſſi-
pat. e ti. per veſtras. Et ſciendum ꝙ donacio facta in
ter virum et vxorem durante matrimonio ex qua al-
ter locupletior alter pauperior factus eſt non tenet ta
men confirmetur morte donatoris et reuocatur pre-
moriēte donatario et euaneſcit ſi alias reuocetur taci-
te vel expreſſe. Soluto mrīmonio dos ad mulierē do-
nacio ꝓpter nuptias ad virū reuertatur niſi aliud de
cōſuetudīe vel pacto qđ eſt equale inducatur. e ti. c. fi
De tercio autē bono ſcz ꝓlis ſcias ꝙ intiā eſt fauora
bile ipſum matrimoniū ꝙ legittimat filiū precedentez

qui filij ſunt legit.c i.Hoc verum ſi cõceptõis ipſius
tẽpore erat ſolutus ita q̃ tũc poterat eſſe mrĩmoniuꝫ
e ti.tanta alias ſecus.e ti.c i.Et tales filij ꝓprie legit-
timati dicũtur ſicut illegittimi dicũt legittimati quos
papa legittimat q̃ poteſt quo ad ſpũalia ⁊ tpalia pre
ſertim vbi papa vtrãqꝫ obtinet poteſtatẽ.e ti. ꝑ vene
rabilem Et ſcias q̃ licet aliqua putaretur concubina
ſi probatur vxor proles inde nata legittima eſt.e ti ꝑ
tuas Et ſi petenti hereditatem obiciatur de illegitti-
mitate tractabitur de hac cauſa corã iudice eccleſiaſti
co.e.ti.lator et c.cauſam.ij Si parentes negãt aliquẽ
filiũ creditur verbo eorum niſi ꝓbetur cõtrarium.e ti
tranſmiſſe. Vltimo ſciendũ q̃ edictum de mrĩmonio
ꝑmiſſorium eſt vel ꝓhibitorium certarũ perſonarum
hinc eſt q̃ quilibꝫ cõtrahere poteſt qui non ꝓhibetur
infra.e ti.cum apud Et cõtrahere cum meretrice que
vult deſiſtere meretricari opus eſt pietatis infra.e.in-
ter opera et.xxxij.q i.nõ eſt culpandus Hec breuiter in
ſumma quarti libri dixiſſe ſufficiant Nec erit inueni-
re caſum in hac ſumma nõ cõprehenſum duobus ex-
ceptis qui ad hãc materiam nõ faciũt ſcꝫ de condi.ap-
poſitis.c ij. et iiij.faciũt eni ad ſecundã partẽ rubrice
et non ad propoſitum.vnde quid dicũt vide per te ⁊c

Laus deo trino et vno.

MORIZ GMONT HEICEL

Capitula Jo.an.de ſponſalibus et matrimonijs
Quid ſint ſponſalia.
Qualiter contrahuntur ſpōſalia.
Qua etate poſſint contrahi ſponſalia.
Quis ſit effectus ſponſaliorum.
In q̇bus caſibus ſponſalia diſſoluūtur.

Secūda pars huius tractatus habꝫ tot capitula.
Quid eſt mrimoniū et quare ſic dicatur.
Quomodo et ꝑ quos cōtrahitur matrimonium
Quō ꝛ vbi et q̇bus v̇bis fuit mrimoniū inſtitutū
Que ſunt cauſe inſtitutōnis matrimonij.
Qui poſſunt cōtrahere matrimonium.
Qua etate et quō cōtrahat̄ matrimonium.
De impedimentis matrimonij.
Qui admittūtur ad ipediendū matrimonium.
Que et quot ſunt bona matrimonij.
De triplici cognatōe. Spūali. Carnali. et Legali.
vbi vide pulchra notabilia vſqꝫ ad finem.

Finit putilis ſummula Monarche Juris canonici Jo an ſup q̄rto decretaliū libro Que licet breuis q̄ntitate ſit virtute tn̄ et vtilitate ſatis magna preparat nāqꝫ viā vt quartus decretaliū liber. quartuſue liber ſentenciarū precipue vbi de ſponſalibꝰ matrimonijs eiuſqꝫ appendicijs tractatur legendo et audiendo ſanius atqꝫ melius intelligatur.

Impreſſum Liptzk per Jacobum Thanner Herbipolenſem. Anno domini. M.cccc.xcviij.

celi patris. In omnibus
es scutum fidei. in q
omnia tela nequissi
a extin[guere]. Et galeam
salutis [assum]ite. et gladium
quod est verbum dei.
refugium factus est nob[is] R.
ne et progenie. V. Priusquam
rem aut formaretur terra et or[bis]
et in seculum tu es deus.
De profundis clamavi ad te
[domi]ne exaudi vocem meam.
Secundum Iohannem.
[Era]t quidam regulus
[cu]ius [fil]ius infirmabatur
[Capharn]aum. Hic cum au
quia Ihesus veniret a Iu
[Gali]leam. abiit ad eum
ut descenderet et
filium eius. Incipie

teus docuisti me
nectam et senu
Mentes n
possideam
in celestis oper
sensus in no
pueniat effe
Iustus es domine et re
tuum fac cum servo
tuam. Ps. Beati im
ambulant in lege d
Tua nos d
et semper et p
tur. actionis
stet esse intento
A. Rs. Obsec
ctus in do
ambuletis voc
cati estis cum o
te et mansuetu